

7. Sysoieva, S. O. (1994). *Osnovy pedahohichnoi tvorchosti vchytelia*. [Basis of Teacher's Creative Work]. Kyiv. ISDOU.

8. Sukhomlynskyi, V. A. (1952). *Interes k ucheniyu – vazhnyi stymul uchebnoi deiatelnosti uhashchykhstia*. [Interest in teaching is an important stimulus for student learning activities]. Sovetskaia pedahohyka.

9. Sukhomlynskyi V. A. (1980, V. 5) *Uchyt uchytisia*. [Learning to learn]. K. : Radianska shkola.

10. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoj osobystosti*. [Problems of education of a fully developed personality]. Kyiv. «Rad. shkola».

11. Sukhomlynskyi, V. O. (1988). *Sertse viddaiu ditiam*. [I give my heart to the children]. Kyiv. Rad. shkola.

12. Sukhomlynskyi, V. O. (1988). *Sertse viddaiu ditiam. Shkola radosti*. [I give my heart to the children. School of joy]. Kyiv. Rad. shkola.

13. Terno, S. O. (2012). *Svit krytychnoho myslennia: obraz ta mimikriia*. [The World of Critical Thinking: Image and Mimicry]. Istoriia v suchasni shkoli.

14. *Khrestomatiia z ukrainskoi klasychnoi pedahohiky (2008): K. Ushynskyi, S. Rusova, A. Makarenko, H. Vashchenko, V. Sukhomlynskyi: Navch. posib. dlia stud. vyshch.navch.zakl.* [Textbooks on Ukrainian classical pedagogy]. Kyiv. Hramota.

15. Shamova, T. Y. (2001). *Upravlenye obrazovatelnim protsessom v adaptivnoi shkole*. [Management of the educational process in adaptive school]. Moscow. Tsentr «Pedahohycheskyi poysk».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НІКІТІНА Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: навчальна діяльність молодших школярів, модернізація початкової освіти, математична компетентність молодших школярів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NIKITINA Olena Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Teacher of the Department of Methods of Preschool and Elementary Education of the Centralukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: educational activity of junior pupils, modernization of elementary education, mathematical competence of junior schoolchildren.

*Дата надходження рукопису 09. 09. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул*

УДК: 378.147

АНДРОСОВА Наталя Миколаївна – викладач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, e-mail: nandrosovann@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У 2018 році вперше затверджено професійний стандарт вчителя початкових класів, де зазначено функції вчителя та вимоги до кандидатів, що планують обрати означену професію. Стандартизація вимог до професійних навичок вчителя початкових класів спростила та зробила прозорою систему атестації та відповідності педагогів займаним посадам. Також для майбутніх вчителів уже під час навчання є орієнтир, що спонукає опанувати відповідні компетентності та усвідомлювати свою конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стандартизації та введення певних критеріїв щодо оцінювання діяльності вчителя вивчали науковці ХХ та ХХІ століть. Л. Пуховська, Я. Бондарчук, О. Мархева, О. Огієнко, Н. Подопрігора,

М. Кривоніс, Л. Хомич, та інші. Поряд із питанням стандартизації автори В. Олійник, Н. Муқан, З. Ковальчук, В. Вишківська досліджували питання оптимізації праці педагога та формулювання системи технологічних, соціальних професійних вимог. аналізували документальну базу державних змін у системі розробки вимог до підвищення кваліфікації та підготовки педагогічних кадрів в Україні. Л. Поліщук досліджує й порівнює професійну підготовку вчителів початкової школи Англії в умовах євроінтеграції і наводить серед структурних компонентів підготовки вчителя цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний і результативний [3]. М. Кривоніс аналізує американську освітню реформу та роль атестації вчителів у вдосконаленні викладання у школах [1]. Дослідниця досвіду США Н. Муқан також доводить, що професійний розвиток є

необхідним для вчителя, адже забезпечує високоякісне навчання учнів та сприяє досягненню високих показників працевлаштування випускників [2]. Педагоги минулого століття Я. Чепіга, А. Макаренко, В. Сухомлинський приділяли питанню професійної відповідності вчителя чимало уваги. Їх твори наполегливо розгортають значення самовдосконалення вчителем, його чутливість до прояву людських переживань, людяність, високу культуру та грамотність, як основні стандарти, хоча цей термін і не використовували.

Мета статті. Розкрити потенціал спадщини В. О. Сухомлинського у досягненні встановлених державою стандартів щодо підготовки вчителя початкової школи, ознайомити з досвідом такої роботи на факультеті педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Навести приклади інтерактивних вправ, дебатів, творчих завдань, дослідницької роботи та порівняльного аналізу, які виконують студенти під час перебування на практиці та під час вивчення педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний підхід до виконання професійних обов'язків у будь-якій галузі діяльності передбачає чітке окреслення обсягу змісту, характеристики рівня його засвоєння, що задає державну норму.

Згідно професійного стандарту вчителя початкових класів до переліку трудових функцій належать:

- 1) планування і здійснення освітнього процесу (код А);
- 2) забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині (код Б);
- 3) створення освітнього середовища (код В);
- 4) рефлексія та професійний саморозвиток (код Г);
- 5) проведення педагогічних досліджень (код Д);
- 6) надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти (код Є);
- 7) узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті (код Ж);
- 8) оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти (код З) [4].

Отже, по кожному пункту чітко приписані професійні компетентності, знання, уміння та навички. Наприклад, до першої трудової

функції зазначено здатність вивчати, аналізувати та застосовувати під час планування освітнього процесу професійну літературу, подану в паперовій та електронній формах. Студенти факультету педагогіки та психології ЦДПУ під час практики «Перші дні дитини в школі» та виробничих практик мають завдання ознайомитися із творами В. О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» та «Сто порад вчителю» з метою порівняння підходів до організації підготовки до школи майбутніх першокласників, дослідити, як організовувалося навчання й розвиток дітей у «кімнаті казки» та «школі під голубим небом», які фактори були вирішальними на думку педагога для залучення дітей до творчої діяльності. Також це сприятиме формуванню в майбутніх учителів умінь та навичок прогнозувати можливі відхилення від мети у процесі навчання учнів класу / окремого учня (код А5У4), здійснювати процес навчання учнів відповідно до психолого-педагогічних закономірностей формування умінь і навичок, розвитку пізнавальних потреб і можливостей учнів (код А6У5), вивченню сучасного стану розв'язання проблем (Д1У2), дослідженню педагогічної практики з питань розв'язання певної проблеми (код Д1У3).

Щодо реалізації третьої трудової функції, а саме такої компетентності, як здатність визначати мету і завдання освітнього процесу, коригувати його шляхом зіставлення проміжних результатів із запланованими (код Б132), студенти працюють інтерактивно у ротаційних трійках і визначають виховний потенціал запропонованих оповідань В. О. Сухомлинського. Кожна трійка спочатку доходить згоди стосовно напрямку виховання, який ширше представлений у творі, потім, переходячи у наступну трійку, повідомляють групове рішення, далі група-трійка продумує детально якості, які можна формувати за допомогою роботи з дітьми над оповіданням; потім знову перехід і завдання сформулювати мету виховного заходу або уроку, де передбачити розвивальну, освітню та виховну значимість твору.

Великий потенціал для формування у вчителя компетентності щодо здатності до створення безпечних та психологічно комфортних умов освітнього процесу (код В1) є розділ II «Роки дитинства» твору «Серце віддаю дітям» [5, с. 179, 284, 300]. Зі студентами з цього питання організовуються дебати, де мова йде про роль вчителя як взірця справедливості, про роль оцінки для учня початкових класів, про фантазію як ресурс для розвитку дитини. Під дебатами ми розуміємо «спеціально організований, чітко структурований публічний обмін думками між

двома сторонами з актуальної теми, спрямований на переконання у своїй правоті третьої створений, а не одне одного» [6, с. 27].

Актуальною на сьогодні є тенденція до відміни бального та символічного оцінювання у перших і частково других класах, та з окремих предметів взагалі, тому дискусія триває запекла, адже самі студенти мають інший шкільний досвід. Слова Сухомлинського щодо обережності користуванням таким інструментом, як оцінка, вже у той час була прогресивною, а зараз сприймається як пророкування.

Для обговорення використовуються деякі фрази педагога, наприклад : «Якщо головний вихователь лише навчає, як виховувати, але безпосередньо не спілкується з дітьми, він перестає бути вихователем...Я заздрив класним керівникам: вони завжди з дітьми» [5, с. 39–40]; питання щодо особи вчителя і його можливих проявів настрою: «Виховання – то є насамперед постійне духовне спілкування вчителя з учнями» [5, с. 39]; що робити з фантазією дитини, коли вона «ламає» запланований вчителем хід уроку: «Музика – уява – казка – творчість – такою є доріжка, йдучи по якій дитина розвиває свої духовні сили» [5, с. 131].тощо.

Для оволодіння знаннями про форми роботи вчителя з батьками (код Б831) пропонуємо студентам вивчити досвід великого педагога зі статті «Батьки моїх вихованців» [5, с. 58–74] і написати есе щодо подальшої роботи із батьками згаданих дітей та можливих варіантів їх навчання й розвитку. Майбутні вчителі обмінюються роботами й записують питання, які виникають до автора. Потім організується діалог і спільно вирішується, яка форма із батьками краща і які фактори впливають на її вибір.

Щороку університет і факультет зокрема проводять студентську науково-практичну конференцію присвячену спадщині В. О. Сухомлинського. Щороку кращі студенти мають змогу відвідати школу і музей у Павлиші, познайомитися зі справжніми, описаними автором, кабінетами та майданчиками, доторкнутися та зануритися у рукописи директора Павлиської школи, порівняти його методичний аналіз відвіданих уроків, звернути увагу на коректні зауваження молодим вчителям, їх виваженість та професійність. Маючи такі враження, студенти усвідомлено беруться до написання наукових досліджень, отримують знання про педагогічне оцінювання, засоби і методи оцінювання діяльності вчителя (код 3231).

Дещо новою є означена така трудова функція, як «Рефлексія та професійний саморозвиток» (код Г), адже раніше це було

прерогативою свідомих вчителів. Тут виділяється як індивідуальна здатність до визначення сильних і слабких сторін власної діяльності (код Г1), так і аналізу власної професійної діяльності щодо реалізації цілей і завдань закладу освіти (код Г2). Саме для залучення студентів до формування таких компетентностей пропонуємо виписати із творів В. О. Сухомлинського по п'ять думок щодо праці вчителя і спробувати уявити себе у ситуації, де описаний вислів буде доречним. Наступним кроком є завдання об'єднати думки для спільної діяльності уявного навчального закладу. Поміркувати, що зможе кожен зробити для його прогресу, які особисті риси можна використовувати частіше, хто яку посаду може зайняти відповідно до концепції школи, яку уявили. Студенти працюють у групах, домовляються, рефлексують та усвідомлюють потребу у саморозвитку (код Г5).

Для першокурсників, які навчаються лише місяць, на факультеті заведена традиція щодо залучення їх до участі у конкурсі інсценізації казок, оповідань Василя Сухомлинського. Це згуртовує групи студентів та призводить до формування у них здатності брати участь у роботі творчих груп (а в майбутньому), методичних об'єднань вчителів початкових класів (код Г7). Спільно обираючи твір, інтерпретуючи його на власний розсуд, розподіляючи ролі, плануючи костюми, декорації, музичний супровід, студенти факультету педагогіки та психології набувають досвіду організації виховних заходів, вчать вирішувати конфлікти та творчі непорозуміння, набувають умінь креативно мислити (бути готовим змінюватися й відмовлятися від стереотипів) (код Г9У10), розширювати власну духовну сферу, кругозір, естетичні та етичні потреби (код Г9У7).

Готуються студенти і до оволодіння такою трудовою навичкою, як «Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціальної адаптації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти» (код Є). Перебуваючи на практиці, вони спостерігають за адаптацією дітей до навчання у школі, виявляють причини, за потреби, спілкуються з вчителями та батьками, проводять певні тестування та на кінець практики оформлюють «поради батькам та вчителям щодо вирішення проблеми не адаптованості дитини». На підсумковій конференції з педагогічної практики студенти виступають із доповідями, відповідно отримуючи знання (код А533) та уміння і навички (код Є1У3).

Результати практики студенти оприлюднюють на сайті університету, у

соціальних мережах та виступають на методичних об'єднаннях учителів. Творчість та креативність вибору форми презентації оцінюється окремими балами, що стимулює студентів і формує здатність до поширення власного педагогічного досвіду шляхом участі у методичних заходах різних рівнів (шкільного, районного, міського, обласного, всеукраїнського), презентації в засобах масової інформації (педагогічній пресі, на освітніх платформах) (код Ж2).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Спадщина В. О. Сухомлинського має великий потенціал для реалізації тих трудових функцій, що передбачені професійним стандартом вчителя початкових класів. Вважаємо за потрібне використовувати тексти творів Василя Сухомлинського для формування аналітичних та творчих здібностей студентів, унаочнювати теоретичні питання педагогіки, психології та методики прикладами описаних ситуацій спілкування з батьками, дітьми, колегами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кривоніс М. Сертифікація вчителів США як засіб удосконалення якості професійної освіти / Марина Кривоніс // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2012. – № 6. – С. 242–248.
2. Мукан Н. Аналіз стандартів професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл / Н. Мукан, К. Істоміна // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2–3. – С. 113–119.
3. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки вчителів початкової школи Англії. / Л. П. Поліщук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2009. – Вип. 27. – С. 336–339.
4. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» – Наказ Міністерства соціальної політики України. – 10.08.2018. – № 1143.
5. Сухомлинський В. Серце відаю дітям (нове прочитання) / Василь Сухомлинський – Харків: Акта, 2012. – 538 с.
6. Шнайдер А. Навчання через дебати: різноманіття поглядів: адаптований переклад з англ. / Альфред Шнайдер, Максвел Шнурер; за заг. Ред. О. І. Пометун; пер.: Г. Гупан, Т. Клекота – К., БФ «Вчителі за демократію та партнерство», 2009. – 320 с.

REFERENCES

1. Kryvonis, M. (2012). *Sertyfikaciya vchyteliv SShA yak zasib udoskonalennya yakosti profesijnoyi osvity*. [Certification of US Teachers as a Tool for Improving Professional Education]. Lviv.
2. Mukan, N., K. Istomina (2013). *Analiz standartiv profesijnogo rozvytku vchyteliv amerykanskyyh zagalnoosvitnix shkil*. [Analysis of the standards for the professional development of teachers of American comprehensive schools]. Porivnyalno-pedagogichni studiyi.
3. Polishhuk, L. P. (2009). *Osoblyvosti profesijnoyi pidgotovky vchyteliv pochatkovoyi shkoly Angliyi*. *Naukovi zapysky Vinnyczkogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. Kocyubynskogo*. [Features of vocational training for elementary school teachers in England]. Seriya : Pedagogika i psykholohiya. Vinnytsya.
4. *Profesijnyj standart «Vchytel pochatkovyyh klasiv zakladu zagalnoyi serednoyi osvity»* (2018, 08.10) – Nakaz Ministerstva socialnoyi polityky` Ukrainy, № 1143.
5. Suxomlynskyj, V. (2012). *Serce viddayu dityam (nove prochyttannya)*. [I give my heart to children (new reading)]. Xarkiv: Akta.
6. Shnajder, A. (2009). *Navchannya cherez debaty: riznomanitya poglyadiiv*. [I give my heart to children (new reading)]. Kyiv: BF «Vchyteli za demokratiyu ta partnerstvo».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

АНДРОСОВА Наталя Миколаївна – викладач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дидактичні умови поєднання методів навчання, інтерактивні методи навчання, діяльнісний підхід в освіті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ANDROSOVA Natalya Mykolayivna – Lecturer of Department of Pedagogy of Preschool and Primary Education of the Volodymyr Vynnychenko Centralurainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: didactic conditions of combination of verbal methods of teaching, interactive methods of teaching activity approach in education.

Дата надходження рукопису 22. 08. 2018 р.

Рецензент – д.п.н., професор М. І. Садовий